

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בתנ"ך

מועד קיץ תשע"ח 2018

תוכנית הרפורמה ללמידה משמעותית מרכיב 30%

הפתרון נכתב על ידי שטרן טרומפלדור
מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

המורים שפתרו את הבחינה מחכים לכם פה
www.ankori.co.il/ask

א. שינוי היחסים בעקבות האכילה מעץ הדעת בא לידי ביטוי ב-3 תחומים:

- היחסים בין אדם ו-ה': האל בורא את האדם בפרק ב' ומעניק לו חיים "ויצר ה' אלוהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים", ואילו בפרק ג האדם ממרה את פיו של האל ואוכל מעץ הדעת בניגוד לצו האלוהים: "ותתן גם לאישה עימה ויאכל" וגם: "המן העץ אשר ציוויתך לבלתי אכול ממנו אכלת:"
- היחסים בין האדם לאשתו: בפרק ב' האישה נבראת ע"י האל מצלעו של האדם והוא מרוצה מבריאיתה: "ויאמר האדם זאת הפעם עצם מעצמותי ובשר מבשרי", בהמשך בפרק ג' האישה היא זו שנותנת לאדם לאכול מפרי העץ, ואילו לאחר האכילה מהעץ האישה נענשת מפני שגרמה לאדם לאכול ממנו בעונש "ואל אישך תשוקתך והוא ישלוט בך", כלומר שמעתה ההרמוניה ששרתה ביניהם תופר והיא נידונה להיות נשלטת על ידו ולהשתוקק אליו כל חייה.
- בין האדם ובעלי החיים: בפרק ב' החיות נבראות להיות לעזר לאדם והוא מעניק להם את שמותיהם "ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו". בגלל שהנחש פיתה את האישה לאכול מן העץ, הוא נענש בזחילה על גחונו ומעבר לכך, בעונש "ואיבה אשית בינך לבין האישה" הנחש מייצג את כלל בעלי החיים והאישה את כלל בני האדם, והאל קובע שמעתה ישררו ביניהם יחסי שנאה תמידיים.

ב. המתואר בבראשית ג 6-1מדגים את דברי המדרש ואת הטענה כי האל ברא את האישה כחכמה במיוחד בכך שפס' אלו מתואר כי האישה מנהלת דו שיח מול הנחש ומתווכחת איתו על האיסור לאכול מעץ הדעת, היא מנהלת מולו מו"מ ומתווכחת עימו באופן שרק בעל חכמה יכול להתדיין ועל כן זה מוכיח כי האל ברא אותה עם "יתר בינה".

ג.

- (1) שמה של האישה בבראשית ב 23 מבטא את היותה נבראת מצלעו ובשרו של האדם "לזאת יקרא אישה כי מאיש לוקחה זאת", כלומר הם בעלי אותה מהות (גופנית ואף רוחנית).
- (2) הקשר העולה בין שמה של האישה חוה "כי היתה אם כל חיי" לבין פס' 16 "הַרְבֵּה אֲרֵבָה עֲצָבוֹנָה וְהִרְגָה, בְּעֵצָב תֵּלְדֵי בָנִים; וְאֵל אִישׁךָ תִּשְׁוֹקֶתְךָ", מתבטא בכך ש: (* יש יותר מאפשרות אחת לתשובה):
- בגלל שהאישה היא זו שמולידה בנים, שמה חוה ניתן לה בשל היותה "אם כל חיי"
- האדם מעניק לאישתו את שמה כפעולה של שליטה, התואמת את הנאמר בפס' 16 "והוא ישלוט בך"

שאלה 2

א.

- 1) יצחק אוהב את עשיו מפני ש"צייד בפיו", כלומר משום שעשיו מביא לו צייד ומכין לו ממנו מטעמים שיצחק אוהב. אהבתה של רבקה ליעקב מבוססת לדעתי על הגדרתו כ"איש תם ויושב אהלים", כלומר מפני שיעקב נהג לבלות את מרבית זמנו באוהל לצד אימו ונשים נוספות, מה שמרמז על קירבתו של יעקב לאימו, שאינו ככל שאר הגברים שנוהגים לעסוק בפעילויות מחוץ לביתם, יעקב מבלה את ימיו עימה באוהל.
- 2) כן, ההעדפה של רבקה שיעקב יקבל את ברכת הבכורה אכן עולה בקנה אחד עם דבר הנבואה "ורב יעבוד צעיר" מכיוון שפירוש אמירה זו היא שהאח הגדול יותר (רב' בימים/בשנים) הוא זה שיעבוד את האח הצעיר יותר, באופן שסותר את דרך הדברים הנהוגה, בה האח הצעיר בדרך כלל כפוף לאח המבוגר. מכיוון שיעקב יצא שני מבטן אימו, הוא נחשב האח הצעיר, ועל כן העדפתה שיעקב יקבל את הבכורה תואמת את היפוך המצב באופן שתואם לנבואה שקיבלה מ-ה'.

ב.

- 1) על פי דברי זקוביץ', אין להאשים את יעקב ברמאות מכיוון שעשיו הסכים מרצונו למכירת הבכורה, יעקב לא הכריח אותו לעשות זאת. זקוביץ' טוען שייתכן אפילו שעשיו התמקח עם יעקב ודרש גם לחם בעבור העסקה, מה שמאשר את היות העסקה עסקה חוקית לחלוטין. ולפי דברי רש"י, הגדרתו של יעקב כ"תם" היא הגדרה הניתנת לאדם שלא יודע לרמות, ומכיוון שיעקב זוכה בתואר זה- לא ניתן להאשימו ברמאות.

2) אפשרויות לתשובה זו:

- כן, לדעתי הכינוי תם לפי רשי הולם את מעשיו של יעקב בפרק כ"ז 5-19 מפני שנאמר במפורש שהרעיון לרמות את יצחק היה של רבקה "ועתה בני שמע בקולי לאשר אני מצווה אותך", לפי פס' זה, לא רק שזה לא היה רעיון של יעקב מלכתחילה אלא גם שרבקה ציוותה על יעקב לבצע את מעשה הרמאות.
- לא, לדעתי כינוי זה לא הולם את מעשיו של יעקב מפני שגם אם זה היה רעיון של רבקה, הוא יכול היה לסרב לה - אם הוא לא יודע לרמות, מדוע שיקר ליצחק מספר פעמים כשיצחק שאל אותו לזהותו וכששאל אותו כיצד שב כ"כ מהר מהצייד? "ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשיו בכורך עשיתי כאשר דיברת אלי קום נא שבה ואכלה מצידי בעבור תברכני נפשך".

1) בפרק כ"ה מדרש השם של יעקב הוא "ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחזת בעקב עשיו ויקרא שמו יעקב". לפי מדרש זה משמעות שמו היא שהוא ניסה לעקוף את אחיו בעת הלידה.

בפרק כ"ז מדרש השם של יעקב הוא "ויעקבני זה פעמיים את בכורתי לקח והנה עתה לקח ברכתי". לפי מדרש שם זה משמעות שבו של יעקב היא רמייה, מכיוון שהוא רימה פעמיים את אחיו- פעם במכירת הכורה ופעם בגניבת הברכה.

2) בבראשית כ"ט ניתן לראות שיעקב נענש עפ"י עיקרון מידה כנגד מידה על מעשיו לאחיו עשיו בכך שמסופר כי יעקב עבד 7 שנים כדי לשאת את רחל שהיא האחות הצעירה מבין השתיים, ובליל הכלולות אביה החליף אותה באחותה לאה, המבוגרת יותר. כשיעקב שאל מדוע, השיב לו לבן כי "לא יעשה כן במקומנו לתת הצעירה לפני הבכירה", ומסביר לו שהנוהג הוא לחתן קודם את האחות הבכורה. כלומר לבן טוען שלא ניתן להחליף את זכויותיה של אחות בכורה בזו של צעירה, וזה מתכתב עם המעשה שיעקב עשה, בו הוא לקח במרמה את זכויות הבכורה של אחיו והצליח בכך, ואילו הפעם הוא נכשל בכך כעונש על מעשיו הקודמים.

שאלה 3

א. לפי הפשט אין לשים מכשול בפני עיוור שכן זה מעשה שנעשה מתוך ניצול של חולשה של אדם שלא יכול לראות.

לפי פירוש ספרא, העיוור הוא שם כללי לכל אדם בעל חולשה כלשהיא (לאו דווקא עיוורון) ושבמצב שבו הוא נזקק לעזרה החובה היא לתת לו עצה/ מידע מהימן ולא לרמותו, על אף שניתן לעשות זאת בקלות במצב זה.

ב. 2 תשובות אפשריות:

- לדעתי הגנה על חלשים בחברה צריכה להיות מעוגנת בחוק מפני שההיסטוריה וההווה כאחד מראים כי נטיית האדם היא לבסס את כוחו ומעמדו מבלי להתחשב באנשים שחלשים ממנו ואם החוק לא יגן עליהם אז בני האדם בעצמם לא יגנו עליהם.
- לדעתי ההגנה על חלשים בחברה היא חובה מוסרית שלא צריכה להיות מעוגנת בחוק, מפני שהיא הבסיס להיותנו יצורים אנושיים בעלי יכולת חשיבה והבנה של מוסריות באופן טבעי ועל כן מצופה מבני אדם לממשה מבלי אילוץ של החוק לעשות כן.